

ואף כלפי מי שהיתה בזמנים אחרים כחייה. אלה הן אלגיות קצרות ומרות, שנושאות על גבן את חום השמש הישראלית ומשתדלות לשכוח את זה ולח- לום על חיי כוכבות. הטקסטים מושכים את הקורא פנימה לתוכם. מתרחש תהליך סימביוטי של מלים מול מלים, שהקורא יוצא ממנו עם חיוך על פניו. נדמה לי שאפפל פשוט המציאה כאן איזושהו סגנון, שהוא לא פואמות כפרוזה אלא שירה המורכבת מקטעים של תימהון או מקטעים של כוכבות מדומיינת.

בין קטעי הפרוזה נמצא לפתע השיר "לא דחוף" שכתוב כמו שיר, קצר ובשורות קצרות: "חשוך ואטי החדר נעים / במכונת הכניסה / חבטת המים כבגד / מדמה משגל. / לא דחוף / להיות נואשת / לא דחוף לקום / להדליק את האור" (עמוד 71). מצב של השלמה עם קיום שהוא היפוכו הג' מור של הקיום הוהר של "כוכבת" צובע את השיר הזה, כמו את קטעי הפרוזה בספר, בצבעים עזים של חמלה, שהקורא נסחף אליהם וממש מבקש לגרדם כציפורנו כדי לראות מה מסתתר מעבר לכתוב, אם ככלל. זה ספר מאוד לא אופטימי, שנשען על יכולתה של אפפל לספר סיפורי-שיר שמשאיר את הקורא רגוע מהבנה.

נבחן, למשל, את הקטע "החג הזה" (עמוד 72). אם נשבור את משפטי הארוכים לשורות קצרות, נקבל שיר מייאש: "החג הזה נתן שקט. / נתן בדי- דות. / נתן לקרוא. / וגם כתבתי מעט. / שיחות שע- שיתי כיום התגלגלו לחלומות / שגם מהם כתבתי. / כצאת החג התבשרתי שדודה לולה סגרה את הספר שקראה / ועצמה את עיניה. / אצלנו החיים מתים על ספרים ונפגשים בהלוויות".

כותרות הקטעים של אפפל אוצרות בתוכן תובנות שלפעמים די בהן וכאילו אין צורך בשיר-סיפור שבא אחריהן; למשל, "כשהלב נשבר זה קורה בש- קט" או "לא תצא ממנה פסנתרנית": "ערב שהתחיל בצלחת כבד קצוץ נגמר אצלנו במטבח במלחמה. / ההגירה לאמריקה קרעה את המשפחה. פרלה ישבה בפניה ותפרה / כיס לדולרים. היא תעלה על אונייה ותתחתן עם פרוון / אז מה אכפת לה להידקר אם כבר לא תצא ממנה פסנתרנית" (עמוד 43). הקטע מעלה בויכרון את המחזה "יעקובי ולידנטל" של חנוך לוין, המתאר משפחה ששורר בה ריקבון ובו נשאלת הדמות של רות שחש (שזהרירה חריפאי ותיקי דיין גי' למד בהפקות של ההצגה ב-1972 וב-2004, בהתא- מה), האומרת שהיא פסנתרנית: "אם את פסנתר- נית, איפה הפסנתר שלך?"

החלום לעומת המציאות השגרתית, שאמ- נם אינה בהכרח עגומה אבל יש בה ייאוש המוליד ומאפשר חלומות על כוכבות — זה הניגוד המאפיין את הקובץ המפתיע הזה. אף שאפפל הצהירה שאין לה סבלנות לפתח דמויות, הדימויות נקשרות אליה כמעט בניגוד לרצונה, נוצרות מסיפורים קצרים שבהם הקורא אינו יודע אם להתפעל מן הטקסטים או לייחל לכך שאפפל תחליט מה היא כותבת, ש- רה או פרוזה. אנחנו שבויים ברצון שלנו בהגדרות, וכשמוצאים כבר הגדרה כואת, מתברר שהיא אינה מספקת ורחוקה מללכוד את מה שהיתה אמורה.

אבל גם אם לא בדיוק כרוך מה הז'אנר הזה, כרוך לגמרי שאפפל שולטת בו ככל כישורונה, כמו בקטע שנדפס על כריכתו האחורית של הספר ונפ- תח במילים: "הסרט של היצ'קוק נקרא ורטיגו ואנ- חנו יצאנו מקולנוע רמת גן מלוות בשוטר עם קנס על עישון". אם שוטר מטעם משטרת ההגדרות האקדמיות היה בא אל הקובץ הזה, הוא היה מש- תכנע כי בסופו של דבר אלה שירים מעולים, ואין על מה לרשום קנס. ■

רמי ברוך (מימין), תיקי דיין ודרור קרן בהצגה "יעקובי ולידנטל" בתיאטרון הקאמרי, 2004. איפה הפסנתר שלך? צילום: גדי דגון

שירה (לא) פרוזאית

שולמית אפפל המציאה סגנון מפתיע של שירה הנכתבת בקטעי פרוזה מנוקדים. היא מצליחה לסחוף את הקוראים עד ששאלת הגדרת הז'אנר נותרת בלתי חשובה.

יותם ראובני

שולמית אפפל פירסמה ספר שרובו שירה אף שהוא כתוב בפרוזה מנוקדת. הקורא נתקל בטקסטים ארוכים למדי, כמו סי- פורים, לעתים עם פואנטה ולעתים בלעדיה, והכל בלשון השירית המיוחדת של אפפל. לצד הקטעים האלה, יש גם שירים קצרים בשורות קצוצות. הנה קטע אחד ששמו "הצעיה", מן הקצרים יותר בספר, במלואו: "אהבתי את הצבעים ואת האווריר- ריות וכשהוא החליק ממעקה המרפסת כל מי שע- בר ברחוב יכול היה להיות זה שישים עליו את היה. במקום לרדת ולנסות להשיגו התעצבתי מעט וחזר- תי לענייני. מאוחר יותר ירדתי לבית הקפה. הזמנ- תי תה בחלב וישבתי להסתכל בעוברים ושבים. היו שם כאלה שאיבדו את לבם ואחרים שעתידיים לא- נד אותו בעתיד. מבית הקפה הלכתי לספרייה. את הספרנית אפף בושם לימונים שהיה מעמיד אותי כילדה לנגב את הלוח לפני השיעור של מורת- שי רדה מהכרמל, ולימדה תורה את כיתה ב' צפריריים חיפה. בעודי פוסעת בין המדפים אני שומעת את הספרנית מספרת איך בדרכה לעבודה לכדה במ- עופו מחלון גבוה צעיף בצבעי גלידה והיא אספה אותו בידיה כאסוף יונה וכרכה אותו סביב צווארה" (עמוד 50).

הקטע הזה אופייני בסגנונו ליתר הקטעים

שבספר מי היא זו שרוצה להיות כוכבת ומסתפקת בינתיים בטקסטים קצרים למדי, מהם אבסורדיים ומהם שכתובים כפאתוס? אפפל אומרת בעצמה ש"אין לי סבלנות לפתח דמויות". אז מה יש לנו כאן? עוברים של סיפורים אחרים, ארוכים, שיכלו להינתן לנו אם המחברת לא היתה מגלה חוסר סב- לנות כזה? מכל מקום, בקטעים הקצרים אפפל אכן מספרת סיפורים ובונה דמויות להפליא.

אבל עדיין לא ברור מדוע הטקסטים נכתבו כפ- רוזה מנוקדת. הרי מקובל שמנקדים בעברית רק תנ"ך, ספרי דת ושירים (להוציא טקסטים כעב- רית קלה). מה אומרת אפפל בבחירתה? האם היא נואשה מן השירה, אותו יצור חמקמק שאין להגי- דרו, וכשהוא בא הוא בא והוא כל האושר שבעו- לם, וכשאינו בא כותבים פרוזה?

הנה עוד היגד קצר מהספר, שכותרתו "שול- מית": "אני סובלת בגן ומביאה צרות מהבית. פר- חדת מוזיקות שקוראים להן חיסונים. אסור לדבר יידיש רק עברית. אני מאחרת ולא מגיעה בזמן לתוף מרים ולכוכבת היפות. אין לי סבלנות לסיפורים של הגננת. משעמם לי החלון בגובה שלי. אני לא פוחדת. רק כשסבא איים למרוח לי לפלל על השפתיים הפסקתי לברוח" (עמוד 33).

מהקטעים מצטיירת דמותה של אשה בשלה, משכילה ודעתנית, שמתנהלת בעולם מתוך רי- חוק פנימי, שלא לומר מתוך כוז דק כלפי הוולת

תדמיני שאת כוכבת

שולמית אפפל הוצאת פטל, 109 עמודים, 49 שקלים